

THE IMPACT OF SOLVENCY II ON THE ACCOUNTING OF INSURANCE COMPANIES

UTJECAJ PRIMJENE SOLVENTNOSTI II NA RAČUNOVODSTVO OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA

VASICEK, Vesna; HLADIKA, Mirjana & HORVAT KOSTANJSEK, Nikolina

Abstract: *The insurance company, as well the reinsurance company shall establish a risk management system that is appropriate for the type, scope and complexity of the company operations. Solvency II, as a new regulatory framework imposes a number of changes in the organization and processes of risk management and internal reporting on risk management.*

Key words: *Solvency II, accounting, financial reporting, insurance companies and reinsurance companies*

Sažetak: *Društvo za osiguranje, odnosno društvo za reosiguranje dužno je uspostaviti sustav upravljanja rizicima koji je primjeren vrsti, opsegu i kompleksnosti poslovanja društva. Solventnost II, kao novi regulatorni okvir nameće brojne promjene u organizaciji i procesima upravljanja rizicima te internom izvještavanju o upravljanju rizicima.*

Ključne riječi: *Solventnost II, računovodstveno evidentiranje, financijsko izvještavanje, društva za osiguranje i društva za reosiguranje*

Authors' data: Vesna, Vasicek, prof. dr.sc., Ekonomski fakultet, Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb, vvasicek@efzg.hr; Mirjana, Hladika, MA, Ekonomski fakultet, Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb, mhladika@efzg.hr; Nikolina, Horvat Kostanjsek, MA, Jadransko osiguranje d.d., Listopadska 2, 10000 Zagreb, nikolina.horvat-kostanjsek@jadransko.hr

1. Uvod

Značajne promjene u poslovnom okruženju, od različitih tehnoloških promjena do nestabilnosti financijskog tržišta i poslovanja u uvjetima recesije, u posljednjih nekoliko godina dovele su do suočavanja osiguravajućih društava s mnogim izazovima i rastućim rizicima te su istovremeno te promjene pridonijele potrebi za značajnijim nadzorom nad kapitalom i solventnošću društava za osiguranje. U užem smislu, Solventnost II predstavlja novi koncept izračunavanja adekvatnosti kapitala osiguravajućih društava, dok u širem smislu postavlja nova pravila u prepoznavanju, mjerenju i upravljanju rizicima kojima je društvo za osiguranje izloženo u svom poslovanju. Zemlje članice Europske unije započele su razvoj sustava Solventnosti II kao načina pružanja odgovarajuće zaštite s ciljem izjednačavanja uvjeta poslovanja svih sudionika tržišta, harmonizacijom regulative među zemljama Europske unije, unaprjeđenjem alokacije kapitala te s ciljem povećanja konkurentnosti u industriji osiguranja. Uz promjene u sustavu upravljanja rizicima, promjene se očekuju i u računovodstvenom evidentiranju te financijskom izvještavanju. Problem ovog rada je utvrditi potencijalne učinke uvođenja Solventnosti II na priznavanje i mjerenje računovodstvenih kategorija. Početno je rok za početak primjene Solventnosti II u Republici Hrvatskoj postavljen za 1.01.2013. no zbog brojnih prilagodbi koje se nužne za uspješnu implementaciju iste, taj rok je pomaknut za godinu dana, odnosno na 1.01.2014. Do danas je objavljen vrlo mali broj radova iz ovog područja s obzirom na aktualnost teme i ostali autori navedenoj problematici nisu pristupali s računovodstvenog aspekta. Ključan doprinos ovog rada je u sistematiziranom pregledu računovodstvenog tretmana imovine, obveza i kapitala prema Solventnosti II u odnosu na dosadašnji regulatorni okvir Solventnost I.

2. Uzroci uvođenja Solventnosti II u sustav osiguranja

Globalizacija svjetskog gospodarstva i uloga društava za osiguranje, odnosno društava za reosiguranje na međunarodnom financijskom tržištu nametnuli su potrebu jedinstvenog i koordiniranog pristupa stvaranju regulatornih ograničenja. Donošenje seta pravila koja definiraju minimalne kapitalne zahtjeve društava za osiguranje, odnosno društava za reosiguranje kroz Solventnost I može se smatrati početkom harmonizacije međunarodnog regulatornog okvira. U međuvremenu su nastupile značajne promjene u poslovanju društava za osiguranje, odnosno društava za reosiguranje, uveden je sustav upravljanja rizicima, uvedeni su novi financijski instrumenti, a unaprijeđen je i proces supervizije. Navedena kretanja uzrokovala su potrebu za fleksibilnijim pristupom i stvaranjem kapitalnog okvira koji je osjetljiviji na rizike s kojima su, u svom poslovanju, društva za osiguranje i društva za reosiguranje suočena te je u tom smislu razvijen sustav Solventnost II koji je trebao unaprijediti sustav upravljanja rizicima i eliminirati neefikasnost primjene sustava Solventnost I.

Upravljanje rizicima je neizostavna komponenta procesa upravljanja svakog poslovanja, a sastoji se od identifikacije različitih oblika rizika kojima je subjekt

izložen, mjerenja rizika pomoću različitih kvantitativnih metoda te definiranja postupaka i procedura za njihovo upravljanje.

Društvo za osiguranje, odnosno društvo za reosiguranje dužno je uspostaviti sustav upravljanja rizicima primjeren vrsti, opsegu i složenosti poslovanja te rizičnom profilu društva. Sustav upravljanja rizicima trebao bi najmanje obuhvaćati [1]:

- strategije, politike, postupke i mjere upravljanja rizicima, te ostale interne akte za upravljanje rizicima;
- organizacijski i operativni ustroj s definiranim ovlastima i odgovornostima za upravljanje rizicima, odnosno proces upravljanja rizicima;
- djelotvoran sustav unutarnjih kontrola;
- djelotvoran sustav unutarnje revizije.

Solventnost II predstavlja novi zakonodavni i regulatorni okvir cjelokupnog poslovanja društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Europskoj uniji. Ključne promjene odnose se na nova pravila solventnosti i upravljanja rizikom. Solventnost II sustav bi trebao prepoznavati i vrednovati sve rizike kojima je društvo za osiguranje i društvo za reosiguranje izloženo, poticati društvo na cjelovito upravljanje rizicima, unaprijediti odnos s nadzornim tijelom te povećati otvorenost poslovanja svim sudionicima [2]. U okviru Solventnosti II, svi rizici u poslovanju društava za osiguranje i društava za reosiguranje trebali bi biti kvantitativno i kvalitativno prepoznati i upravljani, a sama izloženost i upravljanje rizicima društva odredilo bi potrebnu razinu kapitala (adekvatnost kapitala).

Solventnost II temelji se na tri stupa koja čine kapitalne zahtjeve, proces supervizije i tržišnu disciplinu. Prvi stup – kvantitativne mjere određuje granicu solventnosti, minimalno potrebni kapital, vrednovanje imovine i obveza, izračun tehničkih pričuva te vlastita sredstva. Drugi stup Solventnosti II pretpostavlja aktivnu komunikaciju i suradnju sa supervizorom, razvoj interne kontrole te procesa upravljanja rizicima. Treći stup Solventnosti II naglašava važnost tržišne discipline, transparentnosti poslovanja te izvještavanje zainteresiranih korisnika (supervizora, osiguranika, vlasnika i javnosti).

Utjecaj implementacije Solventnosti II na poslovanje društava za osiguranje u Republici Hrvatskoj može se očitovati u [3]:

- većoj zaštiti osiguranika, većoj transparentnosti, komparabilnosti i kompetitivnosti tržišta u RH s cjelokupnim tržištem EU;
- Solventnost II će pospješiti upravljanje rizicima. Solventnost II će unutar „drugog“ stupa unijeti ključne promjene u strateško upravljanje društvima u dijelu sustava upravljanja i upravljanja rizicima. Upravljanje rizicima će imati središnje značenje u upravljanju društvima za osiguranje te time pridonijeti boljem poznavanju, prepoznavanju i upravljanju rizicima što bi u konačnici trebalo pozitivno utjecati na ukupnu izloženost riziku kompanije, te povećanu profitabilnost i sigurnost poslovanja;
- pretpostavka je da će Solventnost II povisiti razinu potrebnog kapitala što bi moglo rezultirati daljnjim okrupnjavanjem, daljnjim dokapitalizacijama ili

drugačijem promišljanju poslovne i investicijske politike kako bi se ostvarila značajna kapitalna olakšanja;

- veća diverzifikacija rizika, upotreba instrumenata osiguranja i transfera rizika;
- negativni učinci mogli bi biti izraženi kod malih i srednjih osiguratelja i ostalih osiguratelja koji neće moći uložiti dodatna financijska sredstva u proces upravljanja rizicima i prilagodbu kapitalnim zahtjevima u okviru Solventnosti II;
- implementacija Solventnosti II u osigurateljni sektor ostavlja otvorena još neka pitanja od kojih je najvažnije utjecaj na rast cijena proizvoda osiguranja i rezerviranja.

3. Promjene u računovodstvu i financijskom izvještavanju osiguravajućih društava uslijed primjene Solventnosti II

Računovodstvo i računovodstvena praksa koja se primjenjuje u društvima za osiguranje razlikuje se od prakse drugih gospodarskih subjekata. Ta razlika se očituje u kriterijima iskazivanja imovine u bilanci, načinu njezina vrednovanja i terminologiji koja se primjenjuje u računovodstvu osiguranja, u minimalno potrebnim analitičkim evidencijama za knjigovodstvo te u utvrđivanju rezultata.

Kod financijskog izvještavanja, posebno se sastavljaju financijski izvještaji (bilanca i račun dobiti i gubitka) za pojedine poslove osiguranja, odnosno posebno za poslove životnog osiguranja, a posebno za poslove neživotnog osiguranja.

Računovodstveno evidentiranje i financijsko izvještavanje osiguravajućih društava regulirano je kroz nekoliko međunarodnih računovodstvenih standarda od kojih su ključni MSFI 4 Ugovori o osiguranju, MRS 32 Financijski instrumenti: objavljivanje i prezentiranje, MRS 39 Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, MSFI Financijski instrumenti: objavljivanje te MRS 40 Ulaganje u nekretnine [4].

Solventnost II uvodi ekonomsko/tržišno vrednovanje imovine i obveza temeljeno na ukupnom pristupu cjelokupnim bilančnim pozicijama, što znači da će tržišno vrednovati sve rizike kojima su izložene bilančne pozicije. Društva za osiguranje i društva za reosiguranje u okviru Solventnosti II direktive, vrednovat će imovinu i obveze na sljedeći način [5]:

- a) imovina se vrednuje po iznosu za koji bi se mogla razmijeniti između dobro obaviještenih voljnih strana u transakciji po tržišnim uvjetima;
- b) obveze se vrednuju po iznosu za koji bi se mogle prenijeti ili namiriti između dobro obaviještenih voljnih strana u transakciji po tržišnim uvjetima.

Aktualni računovodstveni okvir određuje priznavanje goodwilla stečenog u poslovnom spajanju kao imovina te se isti početno vrednuje po trošku kao višak troška stjecanja u odnosu na udio stjecatelja u neto fer vrijednosti utvrdive imovine, obveza i nepredviđenih obveza. Sukladno smjernicama Solventnosti II, vrijednost goodwilla će biti izjednačena s nulom u smislu da ne predstavlja vrijednost imovine koju društvo posjeduje. U pogledu vrednovanja ostale nematerijalne imovine promjene zahtijevaju mogućnost izdvajanja nematerijalne imovine kao zasebne

cjeline i neophodno je postojanje dokaza o transakciji razmjene iste ili slične imovine koji ukazuje na mogućnost prodaje te imovine na tržištu. Ukoliko mjerenje fer vrijednosti nematerijalne imovine nije moguće provesti, ili kada se njezina vrijednost može promatrati samo u okviru poslovnih spajanja, tada se takva imovina treba vrednovati vrijednošću nula za potrebe izračuna Solventnosti II [6].

Razlike u tretmanu imovine, obveza i kapitala između sustava Solventnosti I i Solventnosti II dane su u sljedećoj tablici.

	Solventnost I	Solventnost II
Vrednovanje imovine	Tržišna/knjigovodstvena vrijednost imovine	Fer vrijednost imovine
Vrednovanje obveza	Različito, no u većini slučajeva su razborite granice uključene u tehničke pričuve	Tržišno konzistentna vrijednost obveza – najbolja moguća procjena
Raspoloživi kapital	Djelomično priznavanje zasnovano na predodređenosti određenih stavaka	Potpun pristup bilanci zasnovan na ekonomskoj sposobnosti apsorpiranja rizika

Tablica 1. Usporedba karakteristika sustava Solventnost I i Solventnost II

Računovodstveni tretman dugotrajne materijalne imovine reguliran je MRS-om 16 Nekretnine, postrojenja i oprema (imovina koju društvo koristi za obavljanje djelatnosti). Računovodstveni tretman dugotrajne materijalne imovine koja se drži radi prodaje i prestanka poslovanja reguliran je sa MSFI 5 Dugotrajna imovina namijenjena prodaji i prestanak poslovanja, računovodstvo najmovi regulira MRS 17 Najmovi, dok su ulaganja u nekretnine regulirane MRS-om 40 Ulaganja u nekretnine [4]. Početno se materijalna imovina mjeri po trošku nabave, a kod naknadnog mjerenja dozvoljavala se primjena modela troška nabave (trošak nabave umanjeno za obračunatu i akumuliranu amortizaciju) ili modela revalorizacije (vrijednosno usklađenje imovine). Za svrhe izračuna Solventnosti II, nekretnine, postrojenja i oprema koja se koristi za obavljanje temeljne osigurateljne djelatnosti obvezno se vrednuju po fer vrijednosti, a kod naknadnog vrednovanja zahtijeva se primjena modela revalorizacije što znači da Solventnost II zahtijeva procjenu vrijednosti nekretnina (za obavljanje osigurateljne djelatnosti) od strane ovlaštenog procjenitelja sukladno njevoj tržišnoj vrijednosti. Dugotrajna imovina namijenjena prodaji ili prestanku poslovanja se prema smjernicama Solventnosti II mjeri po fer vrijednosti umanjenoj za trošak prodaje.

Ulaganja predstavljaju financijski najznačajniju stavku aktive osiguravajućeg društva. Sadašnji računovodstveni tretman ulaganja u nekretnine zahtijeva da se ista početno vrednuju po trošku nabave uvećane za transakcijske troškove, a kod naknadnog mjerenja moguće je primijeniti model fer vrijednosti ili model troška. Sukladno smjernicama Solventnosti II, ulaganja u nekretnine i zemljišta koja ne služe za

obavljanje djelatnosti i koja su početno vrednovana po trošku, naknadno je potrebno vrednovati po fer vrijednosti. Ostala financijska ulaganja definirana su MRS-om 39 Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje prema kojem se razlikuju četiri kategorije financijske imovine: financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka, financijska imovina raspoloživa za prodaju, ulaganja koja se drže do dospijeca te zajmovi i potraživanja. Sukladno smjernicama Solventnosti II, sva financijska imovina za koju postoji aktivno tržište vrednuje se po fer vrijednosti, a ako tržište neke financijske imovine (instrumenta) nije aktivno, ili ako se fer vrijednost iz nekog drugog razloga ne može pouzdano utvrditi jer ne postoje tržišne cijene, društvo utvrđuje fer vrijednost korištenjem tehnika procjene.

Nadzorni organi zahtijevaju od osiguravajućih društava redovno dostavljanje informacija za potrebe obavljanja nadzora nad poslovanjem društava za osiguranje i društava za reosiguranje. Provedbene mjere će naknadno odrediti sadržaj i oblik potrebnih informacija. Posebno, uz temeljne financijske izvještaje, sastavljat će se Izvještaj o Solventnosti II.

Izvještaj o Solventnosti II trebao bi obuhvatiti [7]:

- poslovanje i njegovu učinkovitost i sustav upravljanja;
- opis izloženosti riziku, koncentraciju, ublažavanje i osjetljivost prema različitim kategorijama rizika;
- osnove i metode vrednovanja imovine i tehničkih pričuva, uključujući bilo kakve značajne razlike između njih koje se koriste za procjenu u financijskim izvještajima;
- podatke o upravljanju kapitalom, uključujući i, između ostalog, MCR, SCR i informacije o glavnim razlikama između standardne formule i internog modela koji se koristi.

4. Zaključak

Solventnost II zasigurno predstavlja prekretnicu u poslovanju društava za osiguranje, odnosno društava za reosiguranje. Solventnost II je vrlo zahtjevan i složen sustav i potrebno je značajno vrijeme i financijska sredstva za njegovu uspostavu i punu primjenu, stoga Solventnost II u budućem razdoblju predstavlja iznimnu stratešku važnost za društva za osiguranje, odnosno društva za reosiguranje. Sveukupnom prilagodbom Solventnosti II društva za osiguranje, odnosno društva za reosiguranje trebala bi ostvariti pozitivne učinke na cjelokupno poslovanje u smislu učinkovitije upotrebe kapitala, bolje efikasnosti poslovanja, transparentnije odgovornosti i rizika kojima su izloženi vlasnici, uprava društva, zaposlenici i osiguranici te, općenito, veće stabilnosti sveukupnog tržišta i financijskog sustava. Uvođenje Solventnosti II sa sobom donosi brojne promjene, a koje se mogu sažeti u sljedeće:

- novi kvantitativni zahtjevi u pogledu osiguranja minimalnog iznosa kapitala;

- novi način obračuna tehničkih pričuva, koji pretpostavlja vrednovanje imovine i obveza modelom realne procjene – tzv. „najbolje procjene“;
- potrebu osiguranja visoke kvalitete procesa upravljanja poslovanjem osiguranja i upravljanja ljudskim resursima, kao i na neophodnost intenzivnog razvoja internog sustava kontrole;
- povećanu transparentnost i dostupnost informacija svim tržišnim sudionicima;
- uvođenje novih računovodstvenih standarda zasnovanih na tzv. fer vrijednosti i podržanih tržišno orijentiranim procjenama kapitala, čime će se steći potpunija slika o stanju solventnosti društava za osiguranje, odnosno društava za reosiguranje.

Sukladno navedenim promjenama u računovodstvenom tretmanu pojedinih elemenata financijskih izvještaja uzrokovanih smjernicama Solventnosti II, zaključuje se da će uvođenje Solventnosti II unijeti neke bitne promjene u vrednovanju pozicija bilance i računa dobiti i gubitka te na taj način utjecati na izračun tehničkih pričuva te na utvrđivanje konačnog financijskog rezultata i uspješnosti poslovanja osiguravajućih društava.

5. Literatura

- [1] Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2011). Anketni upitnik o upravljanju rizicima u društvu za osiguranje odnosno društvu za reosiguranje, *Dostupno na:* <http://www.ripe.hanfa.hr/hr/obavijesti-subjektima-nadzora/anketno-istrazivanje-o-upravljanju-rizicima-u-drustvima-za-osiguranje-odnosno-drustvima-za-reosiguranje-u-rh/> *Pristup:* 21-04-2012
- [2] Hrvatski ured za osiguranje (2011). Što je Solvency II?, *Dostupno na:* <http://www.huo.hr/hrv/-to-je-solvency-ii/81> *Pristup:* 16-04-2012
- [3] Krišto, J. (2010). Pripremljenost društava za osiguranje i društava za reosiguranje u Republici Hrvatskoj na Solvency II. *Bilten Hrvatskog ureda za osiguranje*, Vol. 1, No. 3, 16-29.
- [4] Narodne novine (2009). Odluka o objavljivanju Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja. Narodne novine, broj 136. *Dostupno na:* <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx> *Pristup:* 17-04-2012
- [5] Krišto, J. (2010). Solvency II – osnove i zahtjevi pete kvantitativne studije. *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, No.9, 44-54, ISSN 1330-9692
- [6] Horvat Kostanjšek, N. (2012). *Utjecaj uvođenja Solventnosti II na proces upravljanja rizicima osiguravajućih društava*. Specijalistički poslijediplomski rad. Ekonomski fakultet u Zagrebu
- [7] EBM Worldwide (2011). Solvency II – Understanding the Directive. *Dostupno na:* http://www.emb.com/EMBDOTCOM/UK/UK/ERM/Solvency%20II%20Brochure_FINAL-low%20res.pdf *Pristup* 17-04-2012

Photo 132. Pig / Prase